

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
  - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
  - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;

- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
  - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
  - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
  - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.
- NB2 Als het College voor Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.
Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.
Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:
- NB
- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
  - b. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden WOLF-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt. In dat geval houdt het College voor Examen bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 58 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:
Voor rekenfouten worden geen scorepunten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één scorepunt afgetrokken tot een maximum van drie scorepunten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

---

1 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

maximale winst als $MO = MK$

$$TO = -20q_r^2 + 370q_r$$

$$MO = -40q_r + 370$$

$$MK = 50$$

$$-40q_r + 370 = 50 \rightarrow q_r = 8 \rightarrow p_r = -20 \times 8 + 370 = p = 210$$

2 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat in de arme landen Xolyt tegen prijs van € 50 verkocht zal kunnen worden, dus een veel lagere prijs dan in de rijke landen. Doordat er doorvoer optreedt vanuit de arme landen naar de rijke landen, zal Xolyt ook in de rijke landen tegen een prijs van (minimaal) € 50 verkocht gaan worden, zodat de producent van Xolyt niet langer in staat is (een gedeelte van) de ontwikkelingskosten terug te verdienen.

3 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

Bij $p = 210$ (voorstel 1) worden 0,75 miljoen doses verkocht en bij $p = 50$ (voorstel 2) zijn dit er 4,75 miljoen, dus 4 miljoen doses meer.

4 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat deze stelling onjuist is, doordat de prijs van € 210 de winstmaximerende prijs is (een hogere prijs minder winst oplevert).

Opgave 2

---

5 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat een toename van de werkloosheid dan direct leidt tot een neerwaartse aanpassing van de lonen, waardoor de vraag naar arbeid toeneemt ten opzichte van het aanbod en de werkloosheid minder wordt.

6 maximumscore 2

Nederland

Uit de verklaring moet blijken dat prijsinflatie in Nederland de kleinste loonstijging tot gevolg heeft, waardoor daar de uiteindelijke reële loondaling het grootst is.

7 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat bij een stijging van de werkloosheid (+) de werknemers eerder met een lagere loonstijging (–) genoegen zullen nemen (omdat zij vrezen voor meer ontslagen).

8 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$0,60 \times 2,3 - 1,1 \times (6,5 - 3,0) = -2,47(\%)$$

9 maximumscore 2

een dempend effect

Uit de toelichting moet blijken dat door de verminderde macht van de vakbeweging meer concurrentie tussen de aanbieders van arbeid gaat optreden, zodat een groei van de werkloosheid een groter neerwaarts effect op de lonen heeft.

Opgave 3

10 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$TO = 0,4 \times 7.000 + (100 - 500) = \text{€}2.400 \text{ miljoen}$$

$$TK = 0,2 \times 2.400 + 750 = \text{€}1.230 \text{ miljoen}$$

$$TW = \text{€}1.170 \text{ miljoen}$$

11 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat Meal for You zijn winst van € 2.548 uitsluitend kan vergroten naar € 2.660 indien All You Can Eat kiest voor 'niet' en dat All You Can Eat zijn winst uitsluitend kan vergroten van € 1.332 naar € 1.540 indien Meal for You kiest voor 'niet'.
- Een antwoord dat beide bedrijven een dominante strategie hebben, waarbij het in beide gevallen gaat om het 'wel' op de markt brengen van LLB.

12 maximumscore 4

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door de belastingheffing wordt de totale omvang van de som van het consumenten- en het producentensurplus op de markt voor fastfood kleiner, doordat de overheid nu een deel van het surplus ontvangt in de vorm van belastingopbrengst 2
- Deze welvaartsafname wordt overtroffen door de welvaartstoename die het gevolg is van de afname van de waarde van de negatieve externe effecten / gezondheidsschade door het beperken van de consumptie van LLB, zodat er uiteindelijk sprake is van een welvaartstoename 2

Opmerking

Als de afweging van de beide effecten op de welvaart niet gemaakt is, maximaal 2 scorepunten toekennen.

13 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- een juist ingevulde pay-offmatrix 1

		All You Can Eat	
		niet	wel
Meal for You	niet	2.610 ; 1.490	2.290 ; 1.489
	wel	2.609 ; 1.170	2.497 ; 1.281

- een uitleg waaruit blijkt dat (met behulp van de best response-methode) twee evenwichten te vinden zijn 'wel' ; 'wel' en 'niet' ; 'niet', waarbij het argument is dat 'niet' ; 'niet' voor beide bedrijven een hogere pay-off kent dan 'wel' ; 'wel' 2

Opgave 4

---

14 maximumscore 2

pijler 1 (staatspensioen)

Uit de verklaring moet blijken dat de huidige uitkeringen van het staatspensioen worden gefinancierd met huidige inkomsten.

15 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat als de omvang van het staatspensioen (per inwoner) stijgt / daalt, de inwoners zich minder / meer genoodzaakt zien om via vrijwillige besparingen het toekomstige pensioeninkomen aan te vullen.

16 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat indien de bepaling van de huidige waarde van de toekomstige betalingsverplichtingen wordt gebaseerd op een lagere / hogere rente, deze waarde hoger / lager zal uitvallen (en daarmee de dekkingsgraad lager / hoger zal komen te liggen).

17 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat een dalende dekkingsgraad betekent dat er niet voldoende middelen zijn om de pensioenuitkeringen aan de oudere generaties op peil te houden, zodat een groter beroep op premiebetaling door jongere generaties nodig is.

18 maximumscore 3

- een pijl van bruto binnenlands product (bbp) naar huidig vermogen 1
- uit de uitleg moet blijken dat de econoom doelt op het positieve effect dat een rentedaling kan hebben op de omvang van het bbp (economische groei), hetgeen kan leiden tot stijgende winsten en daardoor stijgende koersen van de activa waarin de fondsen belegd hebben 2

Opgave 5

---

19 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat de verzekeringsmaatschappij niet beschikt over alle informatie omtrent diefstalrisico van elke individuele verzekerde, waardoor averechtse selectie kan optreden en uitsluitend de slechte risico's zich verzekeren. Het gevaar bestaat dat dan de premieopbrengst niet voldoende is om de schadeclaims uit te betalen.

20 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

premieopbrengst: $5 \times 10.000 \times \text{€} 280 = \text{€} 14$ miljoen

kosten: $10.000 \times (0,22 + 0,17 + 0,13 + 0,11 + 0,09) \times \text{€} 1.900 +$

$50.000 \times \text{€} 5,40 = \text{€} 13,95$ miljoen

De winst bedraagt dus $\text{€} 50.000$.

21 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat de verzekeringsmaatschappij hiermee kan bereiken dat de betalingsbereidheid voor een diefstalverzekering voor scooters toeneemt.

22 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

verlies aan premieopbrengst: $50.000 \times \text{€} 43,20 = \text{€} 2,16$ miljoen

minder uit te keren aan claims: $10.000 \times (0,22 + 0,17 + 0,13 + 0,11 + 0,09) \times \text{€} 300 = \text{€} 2,16$ miljoen

23 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat door het eigen risico de verzekerden in hogere mate risicomijdend gedrag zullen gaan vertonen, waardoor voor de verzekerde scooterbezitters de staven die het percentage claims weergeven, minder hoog worden.

Opgave 6

---

24 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

De optelsom van de netto overdracht uit de sociale zekerheid

$88 + 81 + 17 - 47 - 139 = 0$, dus is er uitsluitend sprake van het verschuiven van inkomen tussen inkomenskwintielen.

25 maximumscore 2

sociale voorzieningen

Een voorbeeld van een juiste toelichting is:

Een toelichting waaruit blijkt dat het verschil tussen de netto overdracht van het laagste kwintiel en de netto overdracht van het hoogste kwintiel bij de sociale voorzieningen groter is dan bij de sociale verzekeringen.

26 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat de (risico)solidariteit betekent dat alle huishoudens binnen een bepaald kwintiel betalen voor de sociale verzekeringen waarvan slechts een beperkt deel van de betreffende huishoudens gebruikmaakt.

27 maximumscore 2

ja

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een toelichting waarin de kandidaat verwijst naar de gestippelde lijn van de uitkeringen en laat zien dat deze aangeeft dat 40% van de huishoudens met het laagste totale inkomen met elkaar een relatief groot deel (bijna 50%) van het totale inkomen aan uitkeringen op grond van de sociale zekerheid ontvangen (hetgeen kan wijzen op een relatief grote kans op bijvoorbeeld werkloosheid en arbeidsongeschiktheid).

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per school in het programma WOLF.
Zend de gegevens uiterlijk op 28 mei naar Cito.